

Це означає, що при раціональному плануванні, організації та управлінні всіма видами навчальної діяльності можна очікувати максимальну активізацію й інтенсифікацію пізнання, що приведе, врешті-решт, до зростання рівня професійно-методичної підготовки фахівців даного профілю.

Отже, аналіз науково-методичної літератури та нормативної документації ВНЗ дозволили нам визначити основні перспективні напрями удосконалення методико-методичної підготовки вчителів початкових класів, які в своїй єдності спрямовані на формування особистості вчителя-професіонала.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.
2. Болотов В.А., Новичков В.Б. Реформа педагогического образования // Педагогика. – 1992. – № 7-8. – С. 49-54.
3. Гусак П., Мартіросян Л. Історія педагогіки України: Посібник для студентів вузів України. – Луцьк: Вид-во Волинського державного університету, 1996. – 165 с.
4. Друзь Б.Г. Основи і методика викладання початкової математики // Початкова школа. – 1994. – № 9-10. – С. 40-45.
5. Кочина Л.П. Шляхи удосконалення програми початкового курсу математики // Початкова школа. – 1994. – № 7. – С. .
6. Метод научной педагогики М.Монтессори / Сост. и ред. Борисова З.Н., Семерникова Р.А. – К.: “Діл. Україна”, 1993. – 132 с.
7. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Абрис, 1997. – 416 с. (трансформація гуманітарної освіти в Україні).
8. Хомич Л.О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів. – К.: “Магістр-S”, 1998. – 200 с.

УДК 372.47

Н.М. Борисенко

МОЖЛИВОСТІ СПЕЦКУРСІВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У СТАНОВЛЕННІ СВІТОГЛЯДНИХ ПОЗИЦІЙ СТУДЕНТСТВА

У статті розглядаються можливості спецкурсів екологічного спрямування в процесі формування світоглядних засад студентів та формуванні їх професійних компетенцій.

The article is devoted to possibilities of ecologically oriented specialised courses in the process of formation students' world outlook bases and formation of their professional competences.

Інтеграція системи освіти України у світовий освітній простір супроводжується створенням нової її парадигми спрямованої на формування освіченої особистості, здатної адекватно осмислювати і усвідомлювати суть екологічних проблем та відповідно цілеспрямовано, зважено в екологічному аспекті діяти. В той же час, у сучасній вищій педагогічній освіті існує протиріччя між новим особистісно орієнтованим підходом до навчання (в основі якого – формування світогляду, життєвої позиції) та існуючою предметно зцентрованою, знанняєвою системою підготовки вчителя. Домінуючі в суспільстві світоглядні орієнтації еволюціонують разом з динамікою соціального буття, але світогляд належить до найбільш інерційних духовних утворень, і навіть кардинальні зміни викликають трансформацію світогляду не відразу і не завжди адекватну. Розробка загальної теорії формування світогляду та взаємодії людини і природи вимагає розкриття основних об'єктивних законів їх взаємовідносин, з'ясування структури, динаміки, механізмів і тенденцій розвитку процесу взаємодії суспільства і природи. Умови, в котрих зараз

вимушена існувати система освіти, вимагають термінового її реформування, особливо в частині екологічного навчання і виховання. Це необхідно ще й тому, що вчитель відіграє значну роль в системі суспільного життя, є індикатором та проявом існуючого в даному суспільстві типу світогляду. Вивчення світогляду в аспекті стосунків людини зі світом, започатковане Гегелем і продовжене пізніше, зокрема в філософсько-антропологічних дослідженнях Інституту філософії НАН України, відкрило в світогляді багато нового і несподіваного. Так, на думку вчених Кисельова М.М., Карпінської Р.С. [2; 4; 6.], світогляд є не тільки узагальненням знань про навколишній світ і підсумком практичної діяльності, але й виявляється необхідним методологічним зняттям стандартної, пізнавальної і практичної діяльності людства.

Значний внесок у розробку методології і теорії освіти, визначенні напрямів та технологій створення особистісно орієнтованого навчання як основи формування світогляду студентів зроблено сучасними вітчизняними педагогами (І.А.Зязюн, В.Г.Кремінь, О.М.Пехота, С.О.Сисоєва та інші). Аналіз наукових досліджень засвідчує, що за останній час зросла активність досліджень в педагогічній галузі (А.Д.Беґека, Н.А.Пустовіт, С.С.Соловйов, А.П.Сідельковський, В.Д.Шарко, та інші). Останнім часом дослідники (А.Вернадська, А.Гаскель, Д.Гаррісон, Р.Гесс, Д.Квасченкова, Н.В.Лисенко, Д.Чиха та інші), критично оцінюючи результати в галузі екологічного виховання та освіти, все частіше звертаються до проблеми спеціальної та ефективної підготовки особистості самого педагога, до готовності розв'язувати цілу низку екологічних завдань. Серед останніх можна виділити два типи діяльності і відношень: *еколого-педагогічні фахові*, і *еколого-педагогічні непрофесійні*, не пов'язані строго з фаховими обов'язками вчителя. Випускник вищого педагогічного закладу повинен не тільки знати, але й вміти створювати педагогічно сприятливі оптимальні умови для формування екологічної свідомості дитини. Це можливо, якщо серед пріоритетів, мети, змісту, форм і методів професійної підготовки акценти також будуть зорієнтовані на формування екоцентричного світогляду студентства. В сьогоденних умовах провідним принципом освіти повинно бути формування *екоцентричного* світогляду у майбутніх педагогів на основі взаємозв'язку усіх навчальних предметів та єдності навчання і виховання для досягнення кінцевої мети професійної освіти – формування спеціаліста високого рівня [2; 3; 5; 6].

Актуальність і нерозробленість проблеми впливу на світоглядні орієнтації студентства зумовило мету написання статті – визначення особливостей спецкурсів в умовах особистісно орієнтованому навчальному середовищі. Одним із головних засобів формування екоцентричного світогляду майбутнього учителя має бути система екологічної освіти та екологічного виховання. Але авторами навчальних програм зовсім не враховується та обставина, що ми не маємо і навряд чи будемо мати єдину і завершену екологічну концепцію, яку можна було б рекомендувати освітянам для реалізації в усіх формах навчального процесу. При складанні програм робиться абсолютний акцент на інформативність. Програми природознавчих курсів переобтяжені конкретикою стосовно колообігу хімічних речовин, описом типів та шляхів забруднення природного довкілля, визначенням меж біосфери. Ці знання можна кваліфікувати як підготовчий етап власне екологічної освіти, яка покликана формувати нове світобачення. Екологічна освіта не може обмежуватися досягненням абстрактних істин, вона має орієнтуватися на їх асиміляцію й „переживання”. Це проявляється у вільному володінні науковою інформацією з предмета, вмінні виділити суб'єктивний контекст науки, бачити ціннісно-світоглядні і соціально-прогностичні висновки, обирати спосіб викладання матеріалу, що є цінним з педагогічної точки зору.

В умовах, коли зміст екологічної освіти ще не став науково обґрунтованою системою, зафіксованою в нормативних документах, саме від цих чинників залежить ступінь екологізації більшості навчальних дисциплін, заходів, проведених у позаурочний час. Реальна ситуація така, що окремі ентузіасти найчастіше визначають чи ледве не всю екологічну діяльність факультету, а те й інституту в цілому.

Дослідження мотивів екологічної самоосвіти студентів факультету дошкільної та початкової освіти показало, що приблизно половина опитаних має “значний” або “підвищений” інтерес до вивчення питань взаємодії людини та природи і питань екологічного виховання школярів, інша половина не виділяє дані питання серед інших. Осіб, котрих ці питання не цікавлять зовсім, одиниці. Спонукають вивчати екологічні питання такі мотиви: “усвідомлення того, що це знадобиться в школі” – назвали 40% опитаних, “пізнавальний інтерес (цікавість)”-36%, “бажання підвищити загальну ерудицію”-22%. Частина студентів у якості чинника, що спонукає вивчати дані питання, назвали “усвідомлення глобальності екологічної проблеми”, “усвідомлення свого боргу перед суспільством” і т.п. Мотиви вивчення екологічних питань за час навчання у вузі трансформуються. За матеріалами цього ж анкетування показник інтересу до вивчення екологічних питань знизився з 54% на першому курсі до 37% на випускному. Одна з причин – студенти-першокурсники тільки що пройшли курси “Основи природознавства: землезнавство”, “Основи природознавства: ботаніка” і одержали визначений мотиваційний заряд, що пізніше не був закріплений.

У педагогічну освіту, в різні компоненти підготовки майбутнього вчителя не закладена ідея формування світогляду і професійного самопізнання. Підготовка вчителя повинна не тільки враховувати роль його активності в навчально-пізнавальній діяльності в університеті, але й вплив цієї активності на процес формування світогляду й самореалізації, особливо в майбутній професійній діяльності. Оскільки природоохоронна робота, екологічне виховання безпосередньо пов'язані з природним середовищем, краєзнавством, саме залучення студентів вузів до системного вивчення екологічних законів, їх філософського підґрунтя в межах спецкурсів дає можливість підвищити рівень екологічних знань, ціннісні орієнтації та переконання, що в цілому вплине на сформованості їх екологічного світогляду.

Підготовка майбутніх вчителів до реалізації екологічного виховання учнів –цілісний процес, який набуває ефективності за таких умов:

- орієнтації професійної підготовки майбутнього вчителя (дисциплін педагогічного циклу та педагогічної практики) на розвиток екологічної свідомості учнів;
- орієнтація освітнього середовища в університеті (застосування методів, форм, засобів, прийомів навчання майбутніх учителів на заняттях психолого-педагогічного, гуманітарного та природничого циклу; актуалізації у студентів наявного власного та засвоєння нового досвіду екологічно спрямованої професійної діяльності; дотримання суб'єкт-суб'єктних відносин викладача та студентів у навчально-виховному процесі).

Спецкурс “Технології екологічного виховання молодших школярів” є інтегрованим курсом, що забезпечується не набором фрагментів змісту, зв'язаних у певній послідовності, а наявністю домінуючих інтегрованих ідей, що мають самостійну пізнавальну, світоглядну цінність. Для реалізації цієї мети необхідне нове трактування традиційних тем навчальних дисциплін. При цьому знання окремих наук залучаються в тому обсязі, що необхідний для розкриття провідної ідеї.

Даний спецкурс був запроваджений на старших курсах, коли майбутні учителі вже оволоділи знаннями природничих, суспільствознавчих, психолого-педагогічного циклів, необхідних для повного розуміння і засвоєння матеріалу. Основною метою спецкурсу є підготовка майбутнього вчителя до формування екологічної культури молодших школярів, озброєння його екоцентричними світоглядними ідеями. Реалізація цієї мети відбувається через вирішення наступних завдань: забезпечення високого рівня екологічних знань; забезпечення високого рівня знань психолого-педагогічного характеру; забезпечення рівня знань з методики викладання природознавства; розвиток дослідницьких умінь з формування екологічних знань молодших школярів; розвиток управлінських умінь з формування екологічної культури молодших школярів; накопичення досвіду ціннісного ставлення до природи та стійких екологічних мотивацій; розвиток моральної активності в питаннях збереження природи.

На підставі програми складена робоча програма з модульною структурою навчання: курс складається із двох модулів та блоку самостійної роботи. Студент має право вибору змісту, виду і форм роботи при виконанні завдань, форм і методів обліку, контролю, оцінки його праці, а також вибору режиму, послідовності, порядку і логіки вивчення тем.

У розробленому нами спецкурсі значна роль приділялася таким формам навчально-виховного процесу: проблемним лекціям, педагогічним практикумам-тренінгам, застосовувалися творчі завдання, що вимагали самоактуалізації особистості студента, домашні завдання, що потребували аналізу педагогічної діяльності, створювалося демократичне освітнє середовище, де студент мав можливість вільного вибору змісту, форм, методів навчальної діяльності, крім того, відбувалося становлення ціннісних екологічних мотивацій.

Процес проектування занять з екологічним змістом є досить складною діяльністю і засвоювався студентами поступово. Наприклад, на перших заняттях ми навчали студентів лише практичній реалізації проектів по спільно розробленому сценарію уроку, потім майбутні вчителі самостійно складали фрагменти заняття, при цьому навчальні задачі і вимоги до уроку висував викладач.

На наступному етапі студенти засвоювали психологію проектування системи занять з темі і визначали роль і місце конкретного заняття, формували навчальні і виховні задачі з екологічним змістом. Засобом рішення педагогічних задач, пов'язаних з питанням формування екологічної культури молодших школярів, був обраний педагогічний тренінг. З метою осмислення проблеми формування екологічної культури молодших школярів у процесі виконання творчих робіт ми активізували пізнавальну діяльність майбутніх вчителів індивідуальними завданнями, спрямованими на розробку практичних занять заснованих на порівнянні альтернативних педагогік, розробки фрагментів уроків за інтерактивними методиками навчання.

Основне призначення таких занять – навчити студентів технології проектування уроків, позакласних заходів. Процес проектування складався з наступних фаз:

1. Аналіз ситуації, визначення проблем, виявлення протиріч.
2. Формування ідей, гіпотез, обґрунтування методології.
3. Розробка моделей дії.
4. Конкретизація задач, що вимагають рішення.
5. Реалізація проекту.
6. Узагальнення результатів реалізації проекту.

Практичні заняття сприяли становленню, а також закріпленню умінь з формування екологічної культури молодших школярів, вивчення історії становлення і розвитку екологічної освіти від ідей природовідповідності в педагогіці до сучасної екологічної освіти; формуванню ціннісного відношення до природи, мотивацій з формування екологічної культури в молодших школярів.

Для підготовки до занять студентам були рекомендовані наступні завдання.

I. Вивчити рекомендовану літературу і підготуватися по наступних питаннях:

1. Розвиток ідеї екологічного виховання, природовідповідності в педагогіці.
2. Екологічне виховання в історії викладання природознавства.
3. Основні ідеї сучасної екологічної освіти

II. Підготувати реферати з тем:

1. Принцип природовідповідності та екологічності змісту в педагогіці Я.А.Коменського, Ж.Ж.Руссо.
2. Педагогічна діяльність Ф.В. Дистервега, И.Г. Песталоцці та ідея природовідповідності.
3. Виховання засобами природи в педагогічній системі К.Д.Ушинського.
4. Педагогічна система В.О. Сухомлинського та естетико-екологічне виховання.
5. Порівняльні аспекти сучасної екологічної освіти у різних країнах.

Механізм професійної підготовки, зорієнтованої на формування екологічного світогляду майбутнього вчителя та його готовності до екологічного виховання, вимагає створення особистісно орієнтованого середовища під час вивчення спецкурсу:

- створення позитивної мотивації і особистісної установки студента на розуміння та оволодіння системою екологічних знань;
- самовизначення студента через надання їм права вибору форми і засобу виконання завдання;
- варіативність завдань відносно до індивідуальних особливостей студента;
- різноплановість і пріоритет інтенсивних, в першу чергу, дослідницьких методів навчання;
- продуктивних, творчих методів і форм навчання (діалог, створення „ситуації успіху”, рольові ігри, індивідуальні завдання, творчі роботи, проблемні завдання, метод колективних проектів).

Важливість нашого дослідження обумовлена необхідністю враховувати різні аспекти сьогодення, які безпосередньо впливають на стан вищої освіти, а саме, зміну пріоритетів у світогляді суспільства та людини в умовах розбудови незалежної української держави. Ми вважаємо, що екоцентричний світогляд відіграє важливу роль інтегратора у сучасному освітянському процесі. Процес його формування здатен об'єднати у єдину систему всі традиційні та особистісно орієнтовані технології навчання за умови спеціально організованого освітнього середовища, навіть в межах спецкурсів екологічної спрямованості.

Проблема формування специфічного екоцентричного світогляду студентів вимагає більш досконалого його вивчення з метою пошуку нових шляхів та засобів оптимізації процесу професійного становлення майбутнього педагога.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Методика як наука. – Хмельницький.: Вид-во ХГПК, 2000. – 30 с.
2. Дерябо С.Д., Ясвин В.А. Две модели экологии // Человек. – 1998. – №1. – С. 38–40.
3. Зязюн І.А. Філософія сучасної професійної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми. пошуки, перспективи. – К.: Віпол, 2000. – С. 11–57.
4. Карпинская Р.С. Биология и мировоззрение. – М.: Мысль, 1980. – 207 с.
5. Кисельов М.М., Деркач В.Л., Толстоухов А.В. та ін. Концептуальні виміри екологічної свідомості: Монографія. – К.: Вид-во Парапан, 2003. – 312 с.
6. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / За ред. С.О.Сисоевої. – К.: ИПОЛ, 2001. – 502 с.

УДК 378.144.036

Д.О. Вельдбрехт

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ГЕОМЕТРІЇ

У статті описані шляхи активізації пізнавальної діяльності студентів при вивченні геометрії – застосування історичного матеріалу з математики, показано актуальність практичної дієвості математичних знань, використання дослідницького методу при розв'язанні задач.

Some ways of activization of students' cognitions during the studying of geometry – using the historical material in mathematic are described in the article, the actuality of practical effect of mathematic knowledge, the using of research method in the process of solving sums are shown in the article.